

ПОЛІМОТИВАЦІЯ – СПОНУКАЛЬНИЙ ПАРАМЕТР ІННОВАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

© О. Є. Фурман

У статті обґрунтовується третій параметр інноваційно-психологічного клімату (ІПК) модульно-розвивальної системи освіти – полімотивація та сфери умов її розгортання: пізнавальна мотивація, котра утверджується через навчально-виховну активність, вольові зусилля тощо; практична мотивація, яка актуалізується в конкретній діяльності, де набувається досвід особистості; ментальна мотивація, що спрямована на прийняття і здійснення освітнього вчинку; мотивація самоудосконалення, котра детермінує її рефлексивну позицію стосовно попередніх сфер утвердження полімотивації

Ключові слова: потреба, мотивація, мотив, полімотивація, особистість, інноваційно-психологічний клімат, модульно-розвивальна система навчання

In the article it is grounded the third parameter of innovative-psychological climate (IPC) of modular-developing system of education – polymotivation and sphere of conditions of its deployment: cognitive motivation which confirmed through training-educational activity, volitional efforts etc.; practical motivation which actualized in particular activity, where experience of individuality is acquired; mental motivation that focused on the adoption and implementation of educational deed; self-improve motivation which determines its reflexive position concerning previous spheres of approval of polymotivation

Keywords: needs, motivation, motive, polymotivation, individuality, innovative-psychological climate, modular-developing system of education

1. Вступ

Проблема мотивації – нині центральна у розвитку систем освіти тих розвинених країн світу (США, Японія, Англія та ін.), які стали на шлях поетапного реформування усталеної освітньої моделі. Наукова еліта цих країн по-своєму вирішує основне завдання ефективності масово організованого навчання: як внутрішньо, багатопланово і повноцінно мотивувати вчителя і учня до їхньої плідної культуротворчої співпраці? І хоч терези позитиву однозначно схилиються до інноваційних схем і дидактичних технологій, все ж пошук альтернативної традиційній практиці шкільництва системи полімотивованого наповнення освітнього простору навчально-виховних закладів продовжується, причому з різним успіхом і відмінними перспективами.

Крім того, відомо, що різноманітні форми поведінки індивіда мають складну поліпотребувану основу, у підґрунті якої перебуває об'єктивна нужда-нестача. Водночас потребове джерело – стрижневий чинник мотиваційної сфери. Утворюючи єдиний мотив, потреби поєднуються у різні ансамблі або енергетичні потоки, котрі спільно спонукають діяльність. Розвиток мотиву як системоутворювального чинника поведінки можливий за внутрішніх умов, коли він спонукає до діяльності, її спрямовує та зорганізовує, є основою прийняття рішення суб'єктом вчиняти чи бездіяти, розмірковувати чи нехтувати ситуативно актуалізованою проблемністю.

2. Постановка проблеми

Здебільшого науковці досліджують мотивацію і мотиваційне підґрунтя діяльності, тим самим спрощуючи уявлення про складну організацію потребо-мотиваційної сфери особистості. Більш адекватною психологічній дійсності є така методологічна

позиція, коли людське повсякдення розглядається як полімотиваційне, багатоспонукальне, оскільки мотивація – це динамічно-інтегральний процес формування мотиву й водночас усвідомлення актуальних потреб, а полімотивація – це уже здійснення кількох діяльностей, де кожній відповідає свій мотив.

Відтак проблема психосоціального дослідження полімотивації і, відповідно, мотиваційно-інтенційних психоформ життєактивності особи є однією із найбільш актуальних у теорії та експериментальній практиці модульно-розвивальної освіти. Річ у тім, що ця інноваційна система не лише ставить питання безперервного поєднання кількох діяльностей у довершеному освітньому процесі, а й вирішує його адекватними психологічними засобами теоретизування.

3. Літературний огляд

Теоретико-методологічною основою дослідження стали роботи І. А. Васильєва, де обґрунтовується мотивація і контроль за діями людини [1]; В. К. Вілюнаса, що описує психологічні механізми мотивації [2]; А. Н. Зерниченка, який характеризує мотиваційний процес [3]; Є. М. Ільїна в контексті загальнометодологічного витлумачення мотивації і мотивів [4]; І. В. Імедадзе, котрий вивчає взаємоспричинення потреби, установки, мотивів та полімотивації [5]; В. П. Казміренка, який обґрунтовує полімотивацію в сфері організаційного клімату [6]; В. С. Мерліна в розумінні психології мотивів людини [7]; М. Г. Рогова, де констатується мотивація учбової і комерційної діяльності [8]; С. Л. Рубінштейна, котрий обґрунтовує взаємозв'язок задач і мотивів діяльності [9]; Х. Хекхаузена, де виокремлюється взаємозалежність власне мотивації і діяльності [10], а також інших відомих учених.

4. Теоретико-методологічне обґрунтування спонукального параметра інноваційно-психологічного клімату модульно-розвивальної освітньої системи

Полімотивація як проблема є однією із найскладніших у вітчизняній та зарубіжній психології. Тому варто окреслити найбільш конструктивні концептуальні підходи до становлення полімотивації як надскладного психологічного явища.

Провідні психологи-науковці (О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, Д. Н. Узнадзе, В. С. Мерлін, Х. Хекхаузен, Ю. Козелецький, С. Г. Москвічов, Є. П. Ільїн та ін.) припускають, що мотив є центральним, системоутворювальним чинником діяльності. Недаремно стверджується, що “без мотивації була б неповноцінна розробка питань, пов’язаних з особистістю, емоціями, діяльністю і поведінкою” [11]. До того ж у численних дослідженнях наявний принцип, названий принципом відповідності мотиву діяльності. Підкреслюється, що оскільки мотив являє собою основоположний чинник діяльності, то кожному мотиву повинна відповідати своя діяльність і навпаки. Так, Ю. Козелецький досліджує багатоманіття мотивів (до пізнання довкілля, до влади, до утвердження власної цінності), але не виходить на проблематику полімотивації [12]. Це робить І. В. Імедадзе, який підкреслює, що важливим є питання розуміння суті системоутворювальної природи мотиву і характеру його зв’язку з людською діяльністю [5]. Іншими словами, як зазначає Д. Н. Узнадзе, існує стільки форм поведінки і способів діяльності, скільки мотивів, які надають людській активності сутності і значення, цілеспрямованості і смислу [13].

Отож мотив означає та іменує діяльність і завдяки цьому є критерієм виділення різних типів, форм і механізмів поведінки. Він завжди знаходиться у внутрішньо органічному зв’язку з діяльністю, а відтак визначає її змістову характеристику [5]. Для того, щоб мотив насправді був системоутворювальним чинником поведінки, тобто став не лише тим, що спонукає до діяльності, а й тим, що її спрямовує та зорганізовує, основою прийняття рішення, треба, на думку І. В. Імедадзе, відмовитися від предметно-потребового трактування мотиву.

Природно, що у процесі підготовки до діяльності людина враховує і дає оцінку багатьом потребам. Різноманітні форми поведінки особи мають складну поліпотребову основу, оскільки потребове джерело є стрижневим чинником мотиваційної сфери. Утворюючи єдиний мотив, потреби поєднуються у складні ансамблі, котрі спільно спонукають діяльність. Але реальне підґрунтя конкретної діяльності, тобто те, заради чого людина насправді діє, складається із її оцінково-сміслових ставлень і до своїх потреб, і до ситуації їх реалізації. Тому в мотиві, якщо його розуміти як основу поведінки із боку суб’єкта, повинен ураховуватися весь зміст діяльності – як емоційно-вольовий, так і когнітивно-ситуаційний.

Зазначене розуміння мотиву дає змогу погодитися з Д. Н. Узнадзе у витлумаченні його ролі в тому, що він замінює одну поведінку іншою, а менш прийнятну більш прийнятною й у такий спосіб створює

можливість окремої діяльності [13]. Більше того, мотивація як рушійна сила людських дій, і на думку Ю. Козелецького, виконує чотири основні функції:

- 1) “запускає” дію;
- 2) надає їй загальної спрямованості за постійно змінних обставин;
- 3) підтримує її, розподіляючи енергію і час;
- 4) впливає на їх завершення в момент досягнення мети” [12].

Саме за цих умов мотив відіграє роль системоутворювального чинника діяльності.

Отже, сутнісно з полімотивацією масмо справу лише тоді, коли одночасно діють декілька мотивів, які утримують багато потреб. У цьому разі в межах однієї фізичної поведінки, тобто об’єктивно виконуваної людиною послідовності дій та операцій, психологічно здійснюється кілька діяльностей, де кожній відповідає свій мотив. Звідси зрозумілим є такий емпіричний факт: чим складніша діяльність, тим різноманітніше її співвідношення із системою потреб і мотиваційною сферою, яка відображає її.

Разом з тим подальше обґрунтування логіки теоретичного аналізу піднятої проблеми потребує опертя на такі поняття, що пояснюють феномен мотивації за інноваційної моделі освіти. Це, передусім, терміни “мотиваційні відносини”, “мотиваційні структури”, “мотиваційне поле” і “мотиваційна сфера”. Перше пов’язане із емоційною важливістю і спрямованістю переживань учасників освітньої взаємодії. Оскільки мотиваційні відносини утворюють відповідні структури, які, зі свого боку, формують мотиваційне поле, то це динамічно визначає процес досягнення суб’єктом мети, а відтак поетапність внутрішнього задоволення потреб у контексті загального організаційного поступу. В результаті освітніх впливів, які виникають при взаємодії із полями інших учасників навчальної діяльності, мотиваційне поле особистості стає вплетеним у складну, соціально опосередковану “тотальну мотиваційну сферу” [6]. Остання спричинює мотиваційне поле особи, визначаючи його через актуалізацію нужденності, і впливає на організацію та розвиток потреб. При цьому інтегральними утвореннями, котрі опосередковують структурну цілісність полімотивації, згідно з вимогами зазначеної концепції, є сферично організована і тотально наявна мотиваційна атмосфера. Тоді найбільше значення для цілісної регуляції діяльності має мотиваційна сфера як унікальне явище, на чому наголошує В. К. Вілюнас: “Основне спрямування активності суб’єкта за логікою мотиваційного самовизначення полягає в інтерпретації, внутрішній узгодженості мотиваційної сфери, усуненні у ній суперечностей” [2].

В. К. Вілюнас виділяє загальні внутрішні умови, які спричинюють полімотиваційну активність. По-перше, це наміри як наслідок “цілісної життєвої ситуації”, тобто результат онтогенетичного розвитку; вони формуються на основі стійких мотиваційних відношень, які “онтогенетично є полівалентними, а спонукальна ними діяльність – полімотиваційною” [2]. По-друге, полімотивація, яка утворюється за конкретних обставин унаслідок того, що людина може

відчувати одночасно кілька взаємоспричинених, або суперечливих спонукань, узгоджує між собою дію внутрішніх стимулів, заблокує одні та посилює інші, або ж знаходить певний компроміс у їхній різноспрямованій дії.

У контексті зазначених концептуальних положень цілком слушною видається позиція В. П. Казміренка, який зазначає, що багатоманіття спонукальних впливів і відношень організаційної діяльності може бути розглянуте через соціально-психологічні умови полімотивації. Взавши за основу критерій цілісності, він зазначає, що регуляція поведінки містить три взаємопов'язані сфери активізації організаційної життєдіяльності:

1) організаційно-практичну мотивацію (навчально-виховні дії, творча актуалізація, досягнення);

2) організаційно-інституційну мотивацію (співробітництво, співпереживання, взаємодопомога, відповідальність, влада);

3) організаційний менталітет (етнічна приналежність, престиж, сенс життя) [6].

Принагідно зауважимо, що мотивація самоактуалізації (за А. Маслоу) органічно входить до ієрархічної будови потребо-мотиваційної сфери. У процесі самоактуалізації, людина, яка отримала задоволення від основних потреб (фізіологічні та потреба в безпеці) набагато менше залежна і скута, більш автономна і сама визначає напрям свого поступу вперед. Особистості, які спроможні повно реалізувати свої кращі потенційні можливості, здатні обходитися без підтримки інших (допомога, погляди, поради, консультації тощо). Ця відносна незалежність від зовнішнього світу, його вимог і тиску, все ж не означає, що для них не має сенсу продуктивне спілкування чи у них відсутня повага до людей. Вона вказує на те, що ці контакти визначаються перш за все бажанням і планами духовно здорової особистості, а не тиском довкілля. Цей психологічний феномен А. Маслоу називає «психологічною свободою», яку протиставляє свободі «географічній» [14].

У пошуковому полі піднятої проблематики сучасну систему освіти цікавить зонайперше внутрішня мотивація освітньої діяльності школярів, яка, з огляду на її соціальну фундаментальність, є однією з найскладніших та відображає процес формування мотиву й водночас усвідомлення актуальних потреб. Це зумовлено тим, що за наявності тільки зовнішнього мотивування ефективність праці різко знижується, а без зацікавленості учень психологічно випадає з навчальної взаємодії. В першому випадку наукові закони і закономірності засвоюються школярами як теоретичні факти, а програми, технології та інструкції оволодіваються як набір правил, ставлення і переконання сприймаються як сторонній погляд на речі. В останньому випадку учень бере участь в освітньому процесі формально, тому що порційні впливи шкільного оточення не знаходять у ньому відгуку – навчальні завдання та особистісні потреби не мають конкретного предметного поєднання. Тільки внутрішньо вмотивована діяльність повно реалізує його природні і соціальні можливості. І щоб керувати формуванням

цієї мотивації, учителю належить спиратися на складні психологічні закономірності її виникнення, збагачення, перетворення.

Відомо, що внутрішнє вмотивування зароджується в реальній надкритичній для особи ситуації, котру будь-що треба усунути – пережити, розв'язати, уникнути. Тому навчання треба розпочинати зі створення важливих для підростаючої особистості, немов би безвихідних, обставин, спочатку – пізнавального, далі регуляційного і, насамкінець, модульно-розвивального циклу, світоглядного характеру. Тоді є певність, що кожен учень досягне такого кульмінаційного психічного стану, який пов'язаний з його великим бажанням шукати вихід, переживати моменти пошуку і радість найменшого успіху, продуктивно діяти в невизначеній ситуації. Водночас соціально широке поле вияву різних форм поведінки і діяльності особистості за нової освітньої системи породжує взаємозалежність спонукань. «Природа цих спонукань, – указує В. П. Казміренко, – ґрунтується на різноманітності потреб різного рівня спільності, їх змісту, сили або значення» [6]. За цих обставин виникає полімотиваційна активність учнів, спричинена, з одного боку, їхніми життєвими стратегічними намірами, з іншого – конкретно-ситуативними навчальними завданнями [2].

Зазначені залежності відображає модель функціонального циклу модульно-розвивального процесу, що описує основний технологічний період, який розгортається від чуттєво-естетичного етапу до духовно-естетичного за законами активізації поведінки та освітньої діяльності учасників паритетної взаємодії. При цьому гіпотетично можна передбачити, що кожний етап має різне потребо-мотиваційне спричинення. А під полімотивацією розуміємо явище такого багатоманіття спонукальних сил суб'єктної поведінки, яка характеризується одночасною наявністю різних стимульних чинників, функцій і механізмів (потреби, мотиви, прагнення, інтереси, переконання, ідеї, ідеали, установки, орієнтації тощо) у соціальній структурі і спричинює розмаїття форм поведінкового діяння і способів здійснення кількох діяльностей, надаючи людській активності сутності і значення, спрямування і смислу.

Обґрунтуємо сфери умов розгортання полімотивації. Подамо їх у вигляді табл. 1.

Пізнавальна мотивація охоплює перший період, а отже, установчо-мотиваційний (У.-М.) і змістово-пошуковий (З.-П.) етапи технологічного циклу модульно-розвивального процесу і такі мотиваційні блоки – навчально-виховні дії, творча актуалізація тощо. Ці блоки безпосередньо пов'язані з освітньою діяльністю, особливостями її предметної організації і, відповідно, системою потреб, які вона задовольняє. Реалізуючи бажання в навчально-виховному досягненні, отримуючи за це винагороду – матеріальну (оцінка) і духовну (ціннісне ставлення), учень вибудовує програму (проект) власного освітнього зростання і в той же час пов'язану із цією навчальною діяльністю конкретну систему освітніх завдань налагодження розвивальної взаємодії в класі.

Таблиця 1

Взаємодія сфер-умов полімотивації освітньої діяльності та етапів модульно-розвивального процесу

СФЕРА УМОВ ПОЛІМОТИВАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ							
ПІЗНАВАЛЬНА МОТИВАЦІЯ: активізація безпосередньої навчальної активності суб'єктів у відповідному емоційно-творчому ритмі		ПРАКТИЧНА МОТИВАЦІЯ: формування стійкого освітнього досвіду, спільних паритетних взаємин між учителями і учнями, у т.ч. активізація механізмів заемоорганізації, взаємоконтролю		МЕНТАЛЬНА МОТИВАЦІЯ: формування стійких сутнісних смислів у свідомості учасників освітнього дійства, а також активізація механізмів самоорганізації, самоконтролю, процесу цілепокладання		МОТИВАЦІЯ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ: формування сенсу у житті, активізація механізмів само-визначення, самоствердження	
ЕТАПИ ЦІЛІСНОГО МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ							
1. У-М	2. З-П	3. О-С	4. А-П	5. С-У	6. К-Р	7. Д-Е	8. Ч-Е
Мотивація творчої актуалізації суб'єкта як сукупність потреб у самовираженні, вдосконаленні своєї поведінки	Мотивація культурно-розвиткових досягнень особистості як набір реалізації потреб у позитивному кінцевому результаті пізнавально-вольових зусиль	Мотив афіліації (потреба у спілкуванні, прагнення до взаємодії) як сукупність потреб у співоробітництві, встановлення соціально-психологічного контакту між особистостями освітньої діяльності	Мотив допомоги як інтеграція потреб у взаємній відповідальності, альтруїзмі, соціальній моралі, які є важливими механізмами регуляції і функціональної цілісності здобутих норм у свідомості кожного учасника взаємин	Мотивація самовизначення як низка потреб у впорядкуванні освітніх відношень, знятті суперечностей, тобто саморегуляції дій, їх активізація і спонукання до бажаної поведінки в межах навчально-виховних цілей і завдань	Мотивація освітньої приналежності як набір потреб у творчій рефлексії здобутих знань, норм, цінностей; а також вчиняння; соціальної важливості своєї ролі в освітньому циклі, а також упевненість у собі, самоповага, самоорганізація	Мотивація сенсу життя в освітній організації як комплекс потреб в самоактуалізації і творенні власного Я та гуманного довілля	Мотивація навчально-виховних дій, функціональної активності особистості як низка культурно-розвиткових потреб в освітній паритетній співпраці між учителями і учнями
Мотивація навчально-виховних дій (поведінка)		Мотивація формування досвіду (діяльність)		Мотивація смислу життя (вчинок)		Мотивація сенсу життя (рефлексія)	

Відтак функція цієї сфери – це підтримка безпосередньої навчально-виховної активності у відповідно заданому освітньому ритмі, створення умов високої самовіддачі учня-суб'єкта у цьому процесі. З іншого боку, саме завдяки активізації даного рівня опосередковується розвиток численних форм, установок, прагнень і намірів інших суб'єктів освітньої діяльності, з допомогою яких знання, уміння, норми і цінності активізуються і знаходять прикладне підкріплення.

Другою сферою є *практична мотивація*, яка органічно вплетена у другий період модульно-розвивального циклу (оцінювально-смісловий (О.-С.) та адаптивно-перетворювальний (А.-П.) етапи). Система мотиваційних блоків цієї сфери (культурно-розвиткові досягнення, співоробітництво, взаємодопомога, соціальне визнання, відповідальність) утримує усі різновиди потреб, які дають змогу суб'єктам освітньої діяльності зберігати бажану опосередковану цілісність. Але така цілісність досягається лише у тому випадку, якщо вона суб'єктивно визнана, дає змогу кожному члену навчально-виховного процесу задовольняти потреби в особистій свободі. Відтак має місце як суб'єктивне визнання і підтримання цілісності модульно-розвивального процесу, так і потреба визнання, прагнення до індивідуальної свободи і самостійності учасників педагогічних взаємин.

Тому основна функція цієї сфери мотивації полягає у формуванні стійкого соціального досвіду спільної освітньої діяльності, активізації групових і міжгрупових відношень і зв'язків. Водночас така мо-

тивізація забезпечує інтенсифікацію механізмів утілення взаємо- і самоорганізації, взаємо- і самоконтролю, яка спричинює стійкий інноваційно-психологічний клімат, зниження конфліктності, розширення меж співоробітництва, активного інформаційно-ділового обміну, взаємодопомоги.

Третя сфера – *ментальна мотивація* утримує (системно-узагальнювальний (С.-У.), контрольно-рефлексивний (К.-Р.) етапи) й охоплює механізми спонукання поведінки до освітнього і самоосвітнього соціального утвердження. Функція цієї сфери зводиться до саморегуляції своєї діяльності. Посилення таких мотивів, як приналежність до групи, креативність, упевненість, відшукання смислу, забезпечує врешті-решт динамічний розвиток кожного учня, стабільність його навчальних досягнень, культурну стійкість. Зазначена сфера сприяє утворенню глибинно-сутнісних значень і високоцінних смислів індивіда. Це можна пояснити тим, що інноваційно-психологічний клімат за всіма параметрами завжди найбільш чутливий до відчуження суб'єкта від цілей і результатів діяльності. Тому учень не може бути тільки засобом досягнення мети педагога, важливим є також зміст внутрішньої активності і самоактивності кожного учасника розвивальної взаємодії, який обумовлює його організаційно-ситуаційну причетність. Модульно-розвивальна освітня система відповідає за вагомість збагаченого ментального досвіду учня, межі його культурного самоствердження через багатоманіття соціальних функцій і ролей, примноження та охорону соціальних прав. У контексті за-

значеного для суб'єкта учіння значення має не тільки право на винагороду за паритетну освітню співпрацю, а й розширення простору актуального самоствердження під час його спільної діяльності з учителем та однокласниками.

Важливим чинником ефективної причетності школярів до освітньої діяльності є примноження їхнього досвіду, а для окремої особи-партнера – його активна трансформація в різноманітні навички та уміння, норми і програми діяльності, засоби і способи, форми і моделі адаптаційного мисленнєвого творення докільля тощо. Саме таку універсальну роль у навчально-виховному процесі відіграє система розвитку і стимулювання ментальної мотивації, яка відповідає за ціннісно-смісловне наповнення життя, його покликання та надзавдання.

Мотивація самовдосконалення охоплює четвертий період – чуттєво-естетичний (Ч.-Е.) і духовно-креативний (Д.-К.) етапи. Спрямування цієї сфери проектується на відшукання сенсу життя, самовизначення, вибір оптимальної лінії у контексті пізнання індивідуального й божественного Я у внутрішньому світі людини.

Отже, полімотивація як соціально-психологічне явище, в якому поєднуються різні стимульні чинники і механізми (потреби, мотиви, інтереси, установки тощо), спричинює форми освітньої активності учнів і здійснення кількох діяльностей завдяки розгортанню її відповідних сфер-умов:

а) пізнавальної мотивації (збагачує навчально-пошукову активність шляхом сукупності потреб у самовираженні, вдосконаленні поведінки та ін.);

б) практичної мотивації (формує досвід соціальної взаємодії, розширюючи поле потреб у спілкуванні, співробітництві, взаємній відповідальності, альтруїзмі тощо);

в) ментальної мотивації (зумовлює світоглядну активність через взаємодоповнення потреб у саморегуляції, активізації вчинкових дій, творчій рефлексії);

г) мотивації самовдосконалення (дає змогу вибирати оптимальну лінію у процесі самовизначення і самоствердження шляхом дії потреб у самоактуалізації і творенні власного Я, в освітній паритетній співпраці).

5. Апробація результатів досліджень

Здійснювалась й обговорювалась упродовж 12 років на методологічних семінарах НДІ методології та економіки вищої освіти Тернопільського національного економічного університету (№6 від 05.07.2005, №8 від 04.09.2005, №19 від 05.04.2006, №31 від 16.02.2010 та ін.), а також на всеукраїнських наукових конференціях (м. Тернопіль, 1999–2007 рр., 2012 р.; м. Івано-Франківськ, 2000р.; м. Одеса, 2001 р.; м. Київ, 2005 р., 2006 р.; м. Харків, 2006 р.

6. Висновки

1. У цьому проблемному контексті виняткової ваги для нашого дослідження набув досвід багаторічного експерименту з пілотного впровадження у загальноосвітні школи України нової освітньої моделі – модульно-розвивальної системи організації

навчання, котра, залежно від етапу експериментування та конкретного періоду інноваційного розвитку школи, забезпечує інше змістово-психологічне наповнення як міжсуб'єктних стосунків, так і внутрішньоособистісних процесів. Саме цей емпіричний матеріал професійної психологічної роботи, з одного боку, і теоретико-методологічні розвідки – з другого, уможливили аргументоване виокремлення актуального для вікової та педагогічної психології об'єкта дослідження – *інноваційно-психологічного клімату* експериментальної школи модульно-розвивального типу. При цьому його системно-мислєдіяльнісне опрацювання дозволило чітко визначити предмет психологічного пізнання, а саме систему параметрів цього клімату (вплив, спілкування, полімотивація), що зумовлює розвиток позитивно-гармонійної Я-концепції учасників розвивальної навчальної взаємодії.

2. Третій параметр ІПК у співвідношенні сфер полімотиваційної освітньої діяльності та етапів цілісного модульно-розвивального процесу в кожному конкретному випадку знаходить вияв у внутрішній мотивації:

а) пізнавально-емоційної поведінки особистості, котра спричинює наступність навчально-вчинкових дій;

б) унормованої соціальної діяльності, яка гуманізує досвід суспільного життя;

в) вчинкових дій, котрі збагачують ціннісно-світоглядну сферу та сприяють пошуку смислу життя;

г) самовдосконалення через рефлексію істини, добра, краси, самопізнання тощо.

При цьому поетапне експериментальне впровадження модульно-розвивальної системи як інноваційної організації забезпечує зростання динамічного потребо-полімотиваційного наповнення фаз, етапів і вчинкових актів повноцінним спонукально-стимуляційним змістом актуальної розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу, в якій переважають стратегічні, тактичні і ситуаційні наміри-інтенції групового та індивідуального самотворення.

Література

1. Васильев, И. А. Мотивация и контроль за действием [Текст]: монография / И. А. Васильева, М. Ш. Магомед-Эминов. – М.: МГУ, 1991. – 144 с.
2. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека [Текст]: монография / В. К. Вилюнас. – М.: МГУ, 1990. – 228 с.
3. Зерниченко, А. Н. Мотивационный процесс, структура личности и трансформация энергии потребностей [Текст] / А. Н. Зерниченко, Н. В. Гончаров // Вопросы психологии. – 1989. – № 2. – С. 73–81.
4. Ильин, Е. М. Мотивация и мотивы [Текст] / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
5. Имедадзе, И. В. Проблема полимотивации поведения [Текст] / И. В. Имедадзе // Вопросы психологии. – 1984. – № 6. – С. 87–94.
6. Казмиренко, В. П. Социальная психология организаций [Текст]: монография / В. П. Казмиренко. – К.: МЗУУП, 1993. – 384 с.
7. Мерлин, В. С. Лекции по психологии мотивов человека [Текст] / В. С. Мерлин. – Пермь: Изд-во ПГПИ, 1971. – 120 с.

8. Рогов, М. Г. Мотивация учебной и коммерческой деятельности студентов: социально-психологический аспект [Текст]: монография / М. Г. Рогов. – Казань: КазГУ, 1988. – 225 с.

9. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии [Текст] / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.

10. Хекхаузен, Х. Мотивация и деятельность. в 2 т. [Текст] / Х. Хекхаузен; пер. с нем. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – 407 с.; Т. 2 – 392 с.

11. Москвичёв, С. Г. Мотивация, деятельность и управление [Текст]: монография / С. Г. Москвичёв. – К.–Сан-Франциско, 2003. – 492 с.

12. Козелецкий, Ю. Человек многомерный (психологическое эссе) [Текст] / Ю. Козелецкий; пер. с польск. – К.: Лыбидь, 1991. – 288 с.

13. Узнадзе, Д. Н. Психологические исследования [Текст] / Д. Н. Узнадзе. – М.: Наука, 1966. – 451 с.

14. Маслоу, А. Психология бытия [Текст] / А. Маслоу; пер. с англ. О. О. Чистякова; под ред. С. Н. Ивашенко. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 1997. – 304 с.

15. Гуменюк (Фурман), О. Е. Теорія і методологія інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього закладу [Текст]: монографія / О. Е. Гуменюк (Фурман). – Ялта–Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 340 с.

References

1. Vasil'jev, I. A., Magomjed-Eminov, M. Sh. (1991). Motivacija i kontrol' za djeystvijem. Moscow: MGU, 144.

2. Viljunas, V. K. (1990). Psihologicheskije mjehanizmy motivacii chjelovjeka. Moscow: MGU, 228.

3. Zjernichjenko, A. N., Goncharov, N. V. (1989). Motivacionnyj procjess, struktura lichnosti i transformacija enjergii potrebnostej. Voprosy psihologii, 2, 73–81.

4. Il'in, E. M. (2000). Motivacija i motivy. SPb.: Pitjer, 512.

5. Imjedadzje, I. V. (1984). Probljema polimotivacii povjedjenija. Voprosy psihologii, 6, 87–94.

6. Kazmirjenko, V. P. (1993). Social'naja psihologija organizacij. Kiev: MZUUP, 384.

7. Mjerlin, V. S. (1971). Ljekcii po psihologii motivov chjelovjeka. Pjerm': Izd-vo PGPI, 120.

8. Rogov, M. G. (1988). Motivacija uchjebnoj i kommjerchjeskoj djejatjel'nosti studjentov: social'no-psihologicheskij aspekt. Kazan': KazGU, 225.

9. Rubinshtejn S. L. (2000). Osnovy obschjey psihologii. SPb.: Pitjer, 712.

10. Hjekhauzjen, H. (1986). Motivacija i djejatjel'nost'. In 2 volumes. Moscow: Pjdagogika, 1, 407; 2, 392.

11. Mosquichjov, S. G. (2003). Motivacija, djejatjel'nost' i upravljenje. K.–San-Francisko, 492.

12. Kozjeljeckij, Ju. (1991). Chjelovjek mnogomjernyj (psihologichjeskoje essje). Kiev: Lybid', 288.

13. Uznadzje, D. N. (1966). Psihologicheskije is-sljedovanija. Moscow: Nauka, 451.

14. Maslow, A.; Ivaschjenko, S. N. (Ed.) (1997). Psihologija bytija. Moscow: «Rjefl-buk», Kiev: «Vakljer», 304.

15. Gumjenjuk (Furman), O. E. (2008). Tjeorija i mjetodologija innovacijno-psihologichnogo klimatu zagal'noosvitn'ogo zakladu. Jalta–Tjernopil': Pidruchniki i posibniki, 340.

*Рекомендовано до публікації д-р психол. наук, професор Панок В. Г.
Дата надходження рукопису 22.05.2015*

Фурман Оксана Євстахіївна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, доцент, Навчально-дослідний інститут методології та економіки вищої освіти, в.о. директора, кафедра психології і соціальної роботи, доцент, Тернопільський національний економічний університет, вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, Україна, 46009
E-mail: anatoliy_furman@yahoo.com